

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ ΓΣΕΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΤΩΤΑΤΟ ΜΙΣΘΟ ΤΟ 2022

03/2022

Η πρόταση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ για τον κατώτατο μισθό το 2022

1. Εισαγωγή

Η κατάσταση της αγοράς εργασίας και η διαχρονική εξέλιξη βασικών ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών της δείχνουν την αποτυχία της χώρας μας να μεταβεί σε ένα νέο, βιώσιμο, διατηρήσιμο και δίκαιο αναπτυξιακό υπόδειγμα. Ευρύτερα κοινωνικά στρώματα αντιμετωπίζουν μια κατάσταση μακροχρόνιας στασιμότητας και συρρίκνωσης των εισοδημάτων και του βιοτικού τους επιπέδου και επιδείνωσης των συνθηκών εργασίας τους ως συνέπεια των μνημονιακών και πρόσφατων παρεμβάσεων στην εργατική νομοθεσία. Επιπρόσθετα, το πληθωριστικό σοκ των τελευταίων μηνών μειώνει δραματικά την αγοραστική δύναμη και το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και των οικογενειών τους. Σε αυτό το περιβάλλον όξυνσης των ανισοτήτων και φτωχοποίησης κοινωνικών ομάδων είναι σημαντικό ότι διαμορφώνεται στο πεδίο των μισθών και των συλλογικών διαπραγματεύσεων μια νέα οπτική εργασιακής μεταρρύθμισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο η οποία αναγνωρίζει ότι ο επαρκής και δίκαιος κατώτατος μισθός, η ανάκαμψη των συλλογικών διαπραγματεύσεων, η προστασία θεμελιωδών εργασιακών δικαιωμάτων, η ποιοτική απασχόληση και η ενίσχυση των θεσμών διαβούλευσης είναι βασικές θεσμικές προϋποθέσεις για μια βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη.

2. Η απώλεια της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού

Τον Ιανουάριο του 2022, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) αυξήθηκε 6,2% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2021. Η αύξηση αυτή είναι η μεγαλύτερη από την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωζώνη έως σήμερα και ταυτόχρονα η υψηλότερη των τελευταίων 25 ετών. Οι πληθωριστικές πιέσεις, που ενισχύονται τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους, θα επιβαρύνουν περαιτέρω το ήδη μειωμένο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, απότοκο της πολυετούς κρίσης που βίωσε η χώρα την περασμένη δεκαετία. Το κύμα ακρίβειας μειώνει τους πραγματικούς μισθούς και την αγοραστική δύναμη ειδικότερα των χαμηλόμισθων μισθωτών.

Κύρια πηγή αύξησης των τιμών είναι οι ανατιμήσεις στην ενέργεια, οι οποίες πλέον διαχέονται σχεδόν σε όλα τα υπόλοιπα είδη που απαρτίζουν τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ). Εστιάζοντας στις τρεις κύριες κατηγορίες δαπανών των νοικοκυριών, δηλαδή στα είδη διατροφής και μη αλκοολούχα ποτά, στις δαπάνες στέγασης και στις δαπάνες μεταφορών, προκύπτει ότι η απώλεια αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού συνεχίζεται αμείωτη το 2022, παρά τη μικρή ονομαστική αύξησή του κατά 2% από την 1η Ιανουαρίου του 2022.

Ειδικότερα, τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους ο δείκτης τιμών στα είδη διατροφής και μη αλκοολούχα ποτά αυξήθηκε 5,2% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2021, όταν η αντίστοιχη ετήσια μεταβολή τον Δεκέμβριο του 2021 ήταν 4,3% και τον Νοέμβριο 3,5%. Υπάρχει δηλαδή μια σταθερή αύξηση κατά περίπου 0,9% ανά μήνα. Μεταξύ των προϊόντων που απαρτίζουν τον δείκτη, η υψηλότερη άνοδος τον Ιανουάριο του 2022 σημειώθηκε στα έλαια και λίπη (13,9%), στα λαχανικά (8,7%) και στα φρούτα (7,3%), ενώ η τιμή του κρέατος και των ψαριών αυξήθηκε κατά 3,5% και 4,8% αντίστοιχα.

Μεγαλύτερη είναι η αύξηση του δείκτη τιμών στις δαπάνες για στέγαση, στις οποίες περιλαμβάνονται οι δαπάνες ρεύματος και πετρελαίου θέρμανσης. Σημειώνεται ότι τον Νοέμβριο του 2021 ο δείκτης τιμών στέγασης αυξήθηκε 17,7% έναντι του Νοεμβρίου του 2020 και τον Δεκέμβριο 18% αντίστοιχα. Τον Ιανουάριο του 2022 ο δείκτης τιμών για τις δαπάνες στέγασης αυξήθηκε 22,6% έναντι του Ιανουαρίου του 2021. Μεταξύ των ειδών που απαρτίζουν τον δείκτη, η τιμή του φυσικού αερίου αυξήθηκε κατά 154,8% έναντι του Ιανουαρίου του 2021, ενώ για το ίδιο διάστημα άνοδο 56,7% σημείωσε η τιμή του

ηλεκτρικού ρεύματος και 16% του πετρελαίου θέρμανσης, η τιμή του οποίου την πρώτη εβδομάδα του Φεβρουαρίου του 2022 ήταν η ένατη υψηλότερη στην ΕΕ. Εκτός, όμως, από τις τιμές στην ενέργειας υψηλότερη είναι και η τιμή των ενοικίων, ειδικά στους αστικούς ιστούς.

Τέλος, η τρίτη κατηγορία στην οποία παρατηρείται μεγάλη αύξηση είναι αυτή των μεταφορών λόγω ανόδου της τιμής της αμόλυβδης και του πετρελαίου κίνησης. Τον Ιανουάριο του 2022 ο δείκτης τιμών των μεταφορών αυξήθηκε 11% έναντι του Ιανουαρίου του 2021. Στο ίδιο διάστημα το πετρέλαιο κίνησης αυξήθηκε 26,4% και η αμόλυβδη 21,8%. Επιπλέον, μεταξύ 31 Ιανουαρίου 2021 και 7 Φεβρουαρίου 2022 η λιανική τιμή της αμόλυβδης αυξήθηκε ακόμα παραπάνω κατά 1,4%. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹ η τιμή αυτή στην Ελλάδα είναι η τέταρτη υψηλότερη στην ΕΕ, πίσω από την Ολλανδία, τη Φινλανδία και τη Δανία, κράτη-μέλη στα οποία τα εισοδήματα είναι πολύ υψηλότερα από της Ελλάδας.

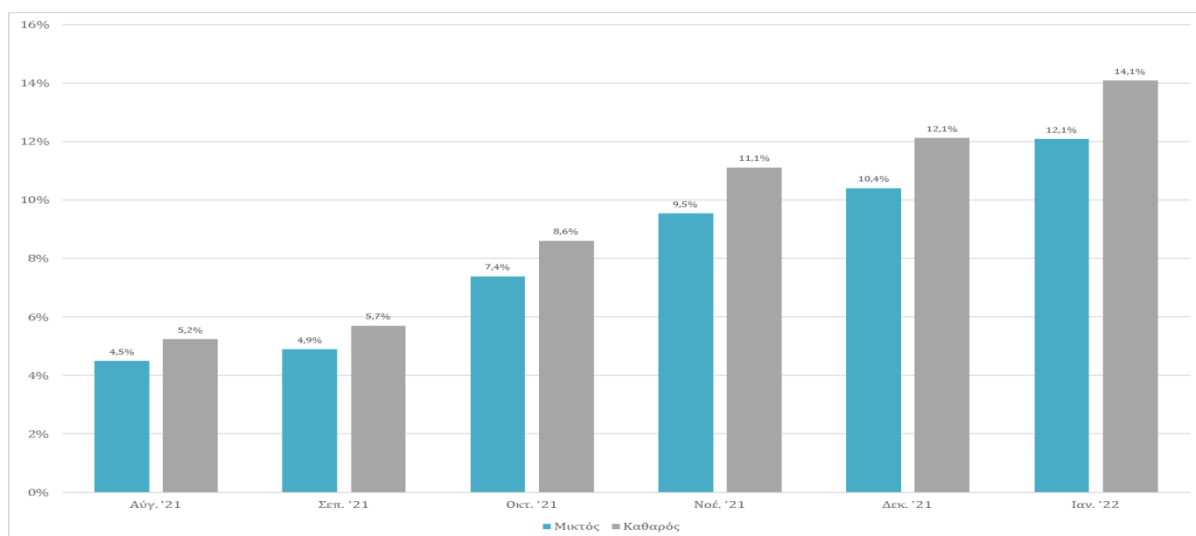
Ωστόσο, όπως ήδη αναφέρθηκε, το κύμα ακρίβειας εκτείνεται και σε άλλες κατηγορίες. Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο του 2022 η αύξηση της τιμής των ειδών ένδυσης και υπόδησης σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2021 ήταν ίση με 7% και των δαπανών για διαρκή αγαθά και είδη και υπηρεσίες νοικοκυριού 3%. Στο σύνολό τους οι αυξήσεις δημιουργούν συνθήκες σοβαρής υποβάθμισης της αγοραστικής δύναμης και του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, ειδικότερα εκείνων που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό και εκείνων που εργάζονται σε καθεστώς μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης.

Λαμβάνοντας υπόψη μόνο τις μεταβολές που αφορούν τις τρεις κύριες προαναφερθείσες κατηγορίες δαπανών, το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει την απώλεια της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού. Όπως έχουμε ήδη τονίσει (INE ΓΣΕΕ, 2022), το κύμα ακρίβειας οδηγεί σε διαρκή μείωση της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού, η οποία από 4,5% τον Αύγουστο του 2021 ανήλθε τον Δεκέμβριο σε 10,4%. Τον Ιανουάριο του 2022, η προγραμματισμένη μικρή όσο και καθυστερημένη αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 2% περιόρισε σε μικρό βαθμό την απώλεια αγοραστικής δύναμης, η οποία όμως ανήλθε τελικά σε 12,1%. Η αύξηση του κατώτατου μισθού περιόρισε την απώλεια αγοραστικής δύναμης μόλις κατά 0,2%, αφού χωρίς αυτήν η απώλεια αγοραστικής δύναμης θα ήταν 12,3%. Όμως, οι υπολογισμοί αυτοί αφορούν τον μεικτό κατώτατο μισθό. Αν αφαιρεθούν οι ασφαλιστικές

¹ https://energy.ec.europa.eu/data-and-analysis/weekly-oil-bulletin_en

εισφορές, τότε τον Ιανουάριο του 2022 η απώλεια της αγοραστικής δύναμης του καθαρού κατώτατου μισθού ξεπέρασε το 14% έναντι του Ιανουαρίου του 2021, όταν η αντίστοιχη ετήσια απώλεια τον Δεκέμβριο του 2021 ήταν 12,1%.

Διάγραμμα 1: Απώλεια αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού σε ετήσια βάση
(Ελλάδα, Αύγουστος 2021-Ιανουάριος 2022)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (εκτιμήσεις INE ΓΣΕΕ)

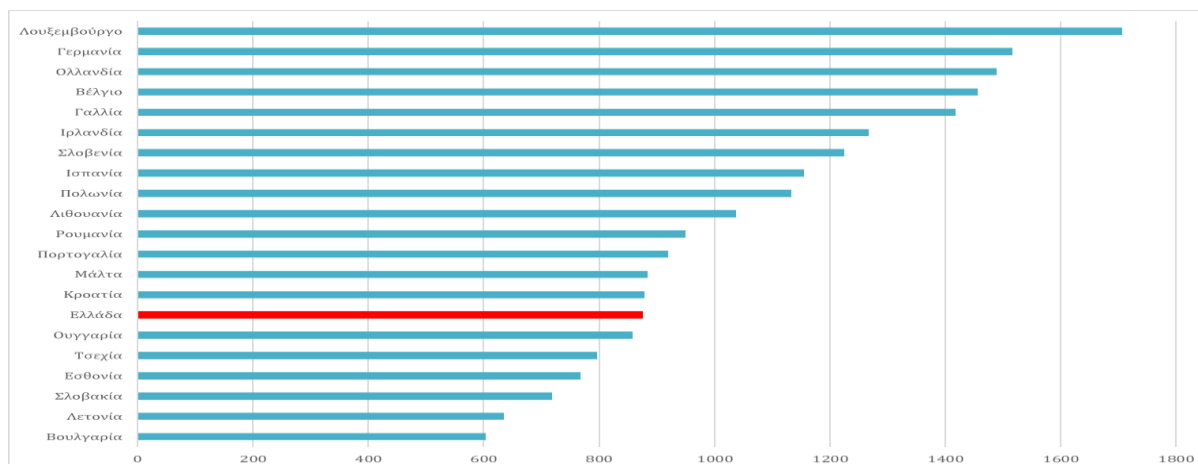
3. Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα σε σύγκριση με τον αντίστοιχο στα άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ

Το ύψος του κατώτατου μισθού σε ονομαστικούς όρους, όσον αφορά τα κράτη-μέλη στα οποία υπάρχει ο θεσμός του ενιαίου κατώτατου μισθού, κατατάσσει την Ελλάδα περίπου στο μέσο της ΕΕ. Όμως, η σύγκριση των κατώτατων μισθών σε ονομαστικούς όρους δεν παρέχει πληροφορίες σχετικά με την αγοραστική του δύναμη στην κάθε χώρα, αφού το κόστος διαβίωσης διαφέρει σημαντικά ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Επίσης, δεν δίνει καμία πληροφορία σχετικά με το εάν εξασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Αντιθέτως, ο κατώτατος μισθός εκφρασμένος σε μονάδες ίδιας αγοραστικής δύναμης είναι πιο αξιόπιστο μέγεθος όσον αφορά αποκλειστικά τη σύγκριση της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού μεταξύ των κρατών-μελών.

Το Διάγραμμα 2 παρουσιάζει τον κατώτατο μισθό εκφρασμένο σε μονάδες ίδιας αγοραστικής δύναμης στα κράτη-μέλη της ΕΕ στα οποία ισχύει ο ενιαίος κατώτατος μισθός. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται λαμβάνουν υπόψη τις μεταβολές που έλαβαν χώρα την 1η Ιανουαρίου του 2022, συνεπώς συμπεριλαμβάνεται η αύξηση 2% του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα. Η αγοραστική δύναμη του εργαζομένου που λαμβάνει τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα είναι η έβδομη χαμηλότερη μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ. Η θέση αυτή είναι ελαφρώς βελτιωμένη σε σχέση με τις αρχές του 2021 (βλ. INE ΓΣΕΕ, 2021α), όχι τόσο λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού στη χώρα μας, αλλά κυρίως λόγω επιδείνωσης της αγοραστικής δύναμης σε ορισμένες χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Vacas-Soariano and Kostolny, 2022). Σε κάθε περίπτωση, η αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα παραμένει χαμηλή. Η διαφορά από τα κράτη-μέλη της βόρειας, της δυτικής και της νότιας περιφέρειας είναι μεγάλη και συνεχίζει να αυξάνεται. Για παράδειγμα, σε κράτη-μέλη στα οποία εφαρμόστηκαν Προγράμματα Οικονομικής Προσαρμογής με σημαντικές παρεμβάσεις στον κατώτατο μισθό, όπως στην Πορτογαλία και στην Ιρλανδία,² το χάσμα στην αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού σε σχέση με την Ελλάδα μεγάλωσε. Το 2021 η αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα ήταν 1% χαμηλότερη από της Πορτογαλίας και 43% από της Ιρλανδίας. Τον Ιανουάριο του 2022 η διαφορά ανήλθε σε 5% και 45% αντίστοιχα.

² Για μια αναλυτική παρουσίαση των παρεμβάσεων αυτών βλ. Πιέρρος (2020).

Διάγραμμα 2: Ύψος κατώτατου μισθού στα κράτη-μέλη της ΕΕ σε μονάδες ίδιας αγοραστικής δύναμης (1η Ιανουαρίου 2022, μονάδες PPS)

Πηγή: Eurostat

Σημείωση: Τα ποσά λαμβάνουν υπόψη μόνο τις μεταβολές που έλαβαν χώρα την 1η Ιανουαρίου του 2022. Στο διάγραμμα δεν περιλαμβάνονται τα κράτη-μέλη στα οποία δεν υπάρχει ενιαίος κατώτατος μισθός.

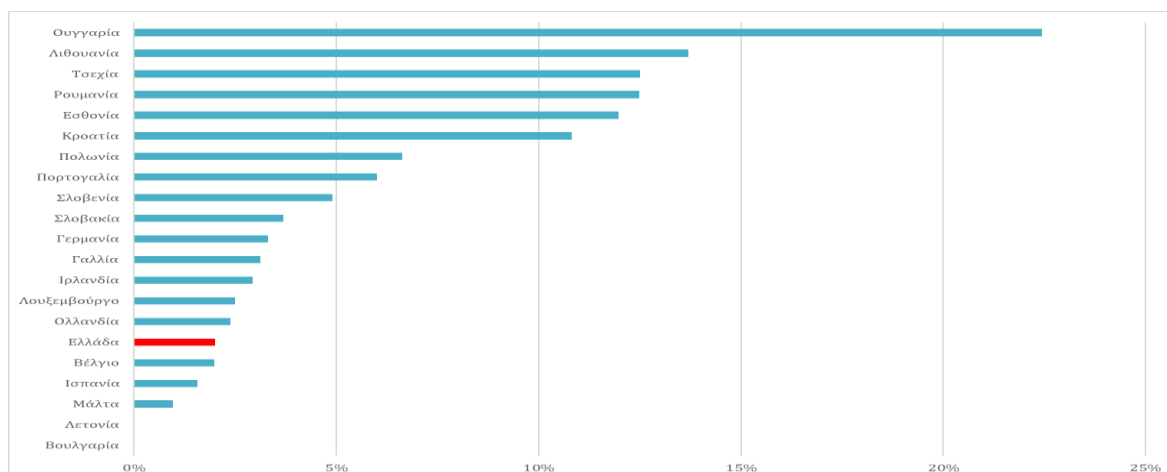
Τα παραπάνω γίνονται επίσης εμφανή στο Διάγραμμα 3, που αποτυπώνει τις ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές των κατώτατων μισθών την 1η Ιανουαρίου του 2022, εκφρασμένων σε ονομαστικούς όρους.³ Ύστερα από μια περιορισμένη, λόγω πανδημικής κρίσης, αύξηση του επιπέδου των κατώτατων μισθών το 2021 το 2022 οι αυξήσεις στα περισσότερα κράτη-μέλη είναι μεγάλες, ενώ σε κάποια από αυτά θα συνεχιστούν κατά τη διάρκεια του έτους (Vacas-Soariano and Kostolny, 2022).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η αύξηση 2% από την 1η Ιανουαρίου του 2022 ήταν από τις χαμηλότερες στην ΕΕ. Πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι την περίοδο 2020-2021 στην Ελλάδα δεν έγινε καμία αύξηση στον κατώτατο μισθό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Γερμανίας, στην οποία πρόθεση της κυβέρνησης είναι να αυξηθεί άμεσα ο κατώτατος μισθός κατά 15%, ώστε να ξεπεράσει το 60% του διάμεσου εισοδήματος, το οποίο, όπως θα αναλύσουμε παρακάτω, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει ως στόχο για να καταστεί ο κατώτατος ένας μισθός αξιοπρεπούς διαβίωσης (European Commission, 2020).

³ Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις οι αναπροσαρμογές του κατώτατου μισθού λαμβάνουν χώρα την πρώτη μέρα κάθε έτους, σε κάποια κράτη-μέλη, όπως, π.χ., στην Ουγγαρία, ο χρόνος αναπροσαρμογής διαφέρει ή σε άλλα, όπως, π.χ., στην Ολλανδία, λαμβάνει χώρα σε δύο στάδια κατά τη διάρκεια του έτους. Συνεπώς, τα στοιχεία του διαγράμματος σε έναν βαθμό υποεκτιμούν τις μεταβολές των κατώτατων μισθών.

Ταυτόχρονα, οι αυξήσεις των κατώτατων μισθών στα περισσότερα κράτη-μέλη της ανατολικής Ευρώπης κυμαίνονται μεταξύ 11% και 22%.

Διάγραμμα 3: Ποσοστιαία ετήσια μεταβολή του ονομαστικού κατώτατου μισθού στα κράτη-μέλη της ΕΕ (1η Ιανουαρίου 2022)

Πηγή: Eurostat (επεξεργασία INE ΓΣΕΕ)

Σημείωση: Τα ποσά λαμβάνουν υπόψη μόνο τις μεταβολές που έλαβαν χώρα την 1η Ιανουαρίου του 2022. Στο διάγραμμα δεν περιλαμβάνονται τα κράτη-μέλη στα οποία δεν υπάρχει ενιαίος κατώτατος μισθός.

Τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν δύο δεδομένα: Πρώτον, παρατηρείται μια τάση απόκλισης όσον αφορά τις εξελίξεις στον κατώτατο μισθό μεταξύ της Ελλάδας και των περισσότερων βόρειων και δυτικών κρατών-μελών της ΕΕ. Δεύτερον, τα βαλκανικά κράτη-μέλη και τα κράτη-μέλη της ανατολικής Ευρώπης συγκλίνουν με ταχύτερο ρυθμό προς τον μέσο όρο της ΕΕ (ETUI, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η αύξηση του κατώτατου μισθού πρέπει να αποτελέσει πρωταρχικό στόχο της οικονομικής πολιτικής της χώρας μας, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί η οικονομική και η κοινωνική σταθερότητα και ανάπτυξη, θα βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης για ένα σημαντικό τμήμα εργαζομένων και θα μειωθεί η ανασφάλεια και η επισφάλεια που διακρίνει σήμερα την αγορά εργασίας.

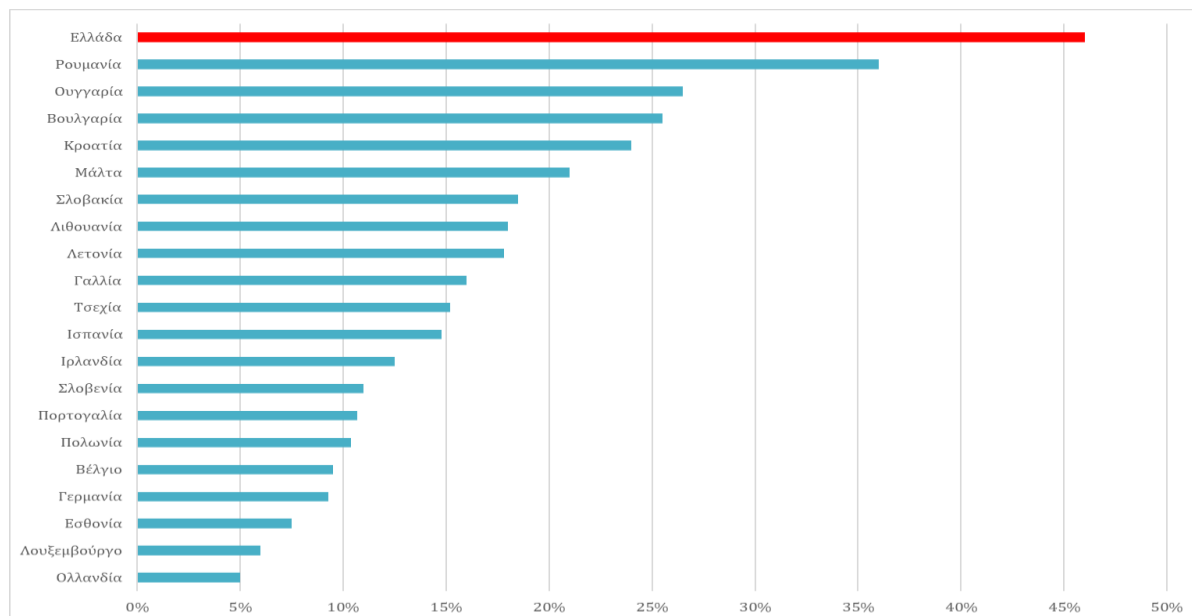
4. Κατώτατος μισθός και μισθός αξιοπρεπούς διαβίωσης

Στη δημόσια σφαίρα στην Ελλάδα ο κατώτατος μισθός εξακολουθεί να λειτουργεί ως ένα οικονομικό πεδίο πάνω στο οποίο εκδηλώνονται πολλές θεωρητικές και ιδεολογικές προκαταλήψεις. Κυριαρχούν αντιλήψεις που για τον προσδιορισμό του προτάσσουν το επιχειρηματικό συμφέρον με επιχειρήματα τα οποία συσχετίζουν το ύψος του μόνο με την παραγωγικότητα, το κόστος παραγωγής, τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων κ.λπ.⁴ Η οπτική αυτή υποβαθμίζει τον θεσμικό ρόλο του κατώτατου μισθού στις δημοκρατίες και τις οικονομίες της αγοράς και υποτιμά τη σημασία του για το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και την κοινωνική συνοχή. Πρέπει λοιπόν να υπογραμμιστεί με έμφαση ότι στις δημοκρατίες ο πρωταρχικός σκοπός του θεσμού του κατώτατου μισθού είναι η προστασία των εργαζομένων από μια χαμηλή αμοιβή που δεν κατοχυρώνει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Ο θεσμός αυτός δημιουργήθηκε για να βάλει ένα κατώτατο όριο στο επίπεδο διαβίωσης των εργαζομένων και στο εργατικό κόστος στο οποίο πρέπει οι επιχειρήσεις να προσαρμόσουν τη λειτουργία τους. Ο κατώτατος μισθός προστατεύει ένα τμήμα της κοινωνίας από τη φτωχοποίηση. Την ίδια στιγμή είναι ένας προωθητικός μηχανισμός της μακροοικονομικής και χρηματοοικονομικής σταθερότητας και της οικονομικής μεγέθυνσης με παράλληλη μείωση των ανισοτήτων.

Ωστόσο, στην Ελλάδα ο κατώτατος μισθός απέχει πολύ από το να καταστεί ένα θεσμικό εργαλείο για την επίτευξη μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη (Vacas-Soriano, 2021), το ποσοστό των μισθωτών στην Ελλάδα που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό και ζουν σε συνθήκες υλικής στέρησης είναι 46%, το υψηλότερο ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ (Διάγραμμα 4). Επιπλέον, η διαφορά με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη είναι εξαιρετικά μεγάλη. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στη δεύτερη στην κατάταξη Ρουμανία, το αντίστοιχο ποσοστό είναι δέκα ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από την Ελλάδα, ενώ στην Πορτογαλία τριανταπέντε ποσοστιαίες μονάδες.

⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι η δραματική μείωση του κατώτατου μισθού το 2012 μπορεί να βελτίωσε την ανταγωνιστικότητα κόστους της ελληνικής οικονομίας, αφού οδήγησε σε μείωση του συνολικού μισθολογικού κόστους, καθήλωσε ωστόσο την εγχώρια παραγωγή σε ένα μοντέλο εντάσεως εργασίας με χαμηλή παραγωγικότητα, κάνοντας ακόμα πιο εμφανές το έλλειμμα διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Ενδεικτικά, βλ. Αργείτης κ.ά. (2018), Παϊταρίδης (2020), Pierros (2021) και Storm and Naastepad (2015).

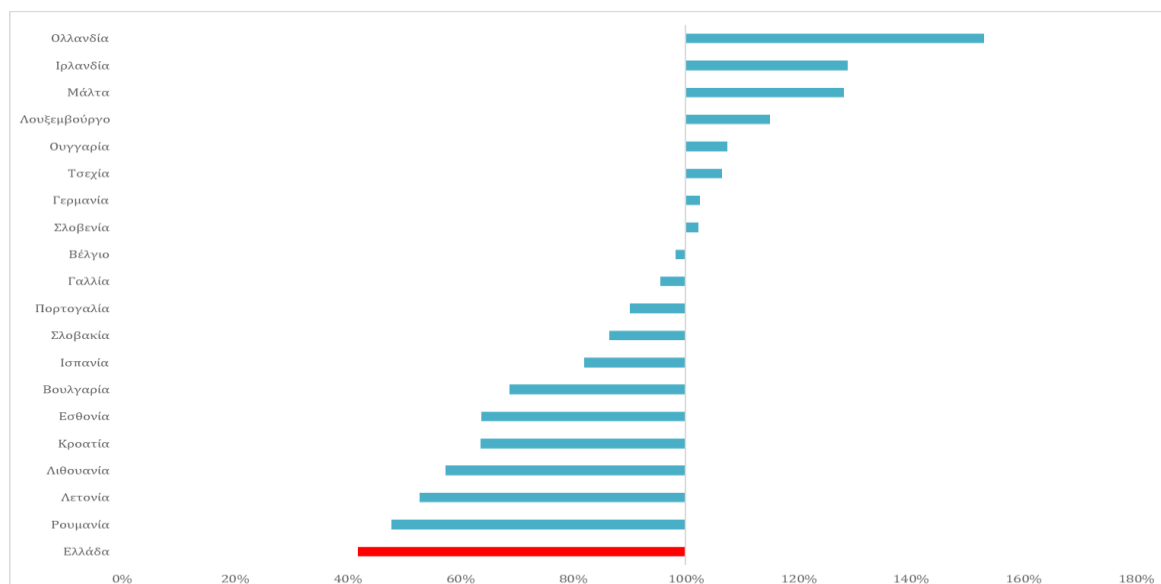
Διάγραμμα 4: Ποσοστό μισθωτών που λαμβάνουν τον κατώτατο μισθό και διαβιούν σε συνθήκες υλικής αποστέρησης (κράτη-μέλη ΕΕ)

Πηγή: Vacas-Soriano (2021)

Αντίστοιχη είναι η εικόνα όσον αφορά την απόσταση μεταξύ του διαθέσιμου εισοδήματος και του υποκειμενικού επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης των χαμηλόμισθων νοικοκυριών. Ο κατώτατος μισθός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος αυτής της κοινωνικής ομάδας είτε άμεσα, επειδή κάποιο μέλος του νοικοκυριού αμείβεται με αυτόν, είτε έμμεσα επειδή το εισόδημά του επηρεάζεται από το ύψος του κατώτατου (βλ. Διάγραμμα 5). Παρατηρούμε ότι και σε αυτή την περίπτωση η Ελλάδα έχει τη χειρότερη επίδοση ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ στα οποία ισχύει ο ενιαίος κατώτατος μισθός.

Διάγραμμα 5: Απόκλιση του διαθέσιμου εισοδήματος των χαμηλόμισθων νοικοκυριών από το ποσό που απαιτείται για την κάλυψη των υποκειμενικών αναγκών τους (κράτη-μέλη ΕΕ, 2019)

Πηγή: Fabo and Guzi (2019) (επεξεργασία INE ΓΣΕΕ)

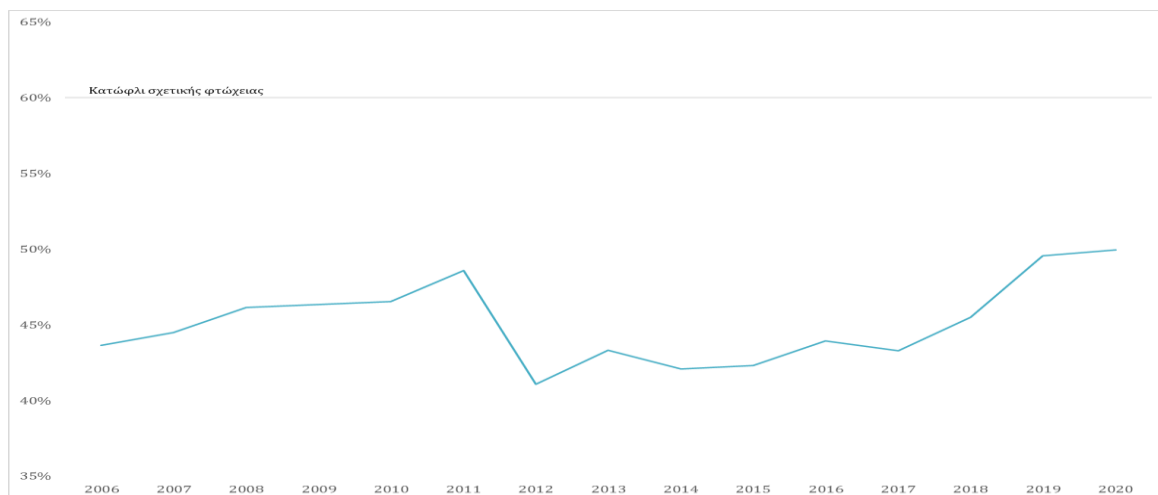
Βασική αιτία για την οποία παρατηρείται αυτό το μεγάλο ποσοστό υλικής στέρησης στους εργαζομένους που λαμβάνουν τον κατώτατο μισθό και στους χαμηλόμισθους γενικότερα είναι ότι ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα είναι επί της ουσίας μισθός σχετικής φτώχειας και όχι μισθός αξιοπρεπούς διαβίωσης. Σύμφωνα με ένα αξιόλογο τμήμα της διεθνούς βιβλιογραφίας, τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Εργατικών Συνδικάτων (ETUC, 2020), ένας δείκτης που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση του κατώτατου μισθού αξιοπρεπούς διαβίωσης είναι ο δείκτης Kaitz (INE ΓΣΕΕ, 2021α)⁵ που δείχνει τη σχετική θέση αυτών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στη συνολική κατανομή των μισθών και στη διανομή του εισοδήματος. Η επιλογή του δείκτη Kaitz στον προσδιορισμό του ύψους του κατώτατου μισθού είναι ιδιαίτερος σημαντική γιατί αποτελεί ένδειξη της αποτελεσματικότητας του κατώτατου μισθού στην αντιμετώπιση των φαινομένων της εργασιακής φτώχειας και της οικονομικής ανισότητας. Στη σχετική θεωρητική και εμπειρική βιβλιογραφία υπάρχει σύγκλιση απόψεων στο ότι το όριο του 60% του ακαθάριστου διάμεσου μισθού πλήρους

⁵ Βλ. επίσης ETUI (2021) και Schulten and Muller (2019).

απασχόλησης θα μπορούσε να αξιολογηθεί ως μια κατά προσέγγιση εκτίμηση του κατώτατου μισθού αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Στο Διάγραμμα 6 παρουσιάζουμε τον δείκτη Kaitz για την Ελλάδα. Παρατηρούμε ότι το 2020 ο δείκτης ήταν οριακά χαμηλότερος του 50%. Συνεπώς, για να καταστεί ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα μισθός αξιοπρεπούς διαβίωσης θα πρέπει να αυξηθεί σημαντικά, έτσι ώστε να ανέλθει στο 60% του ακαθάριστου διάμεσου μισθού πλήρους απασχόλησης. Εμπειρικές μετρήσεις παρουσιάζουν ευρήματα που δείχνουν ότι από την προσαρμογή του κατώτατου μισθού στο επίπεδο της αξιοπρεπούς διαβίωσης στην Ελλάδα θα βελτιωθούν οι υλικές συνθήκες του 34,4% των μισθωτών (ETUI, 2021).

Διάγραμμα 6: Δείκτης Kaitz στην Ελλάδα (2006-2020)

Πηγή: ΟΟΣΑ

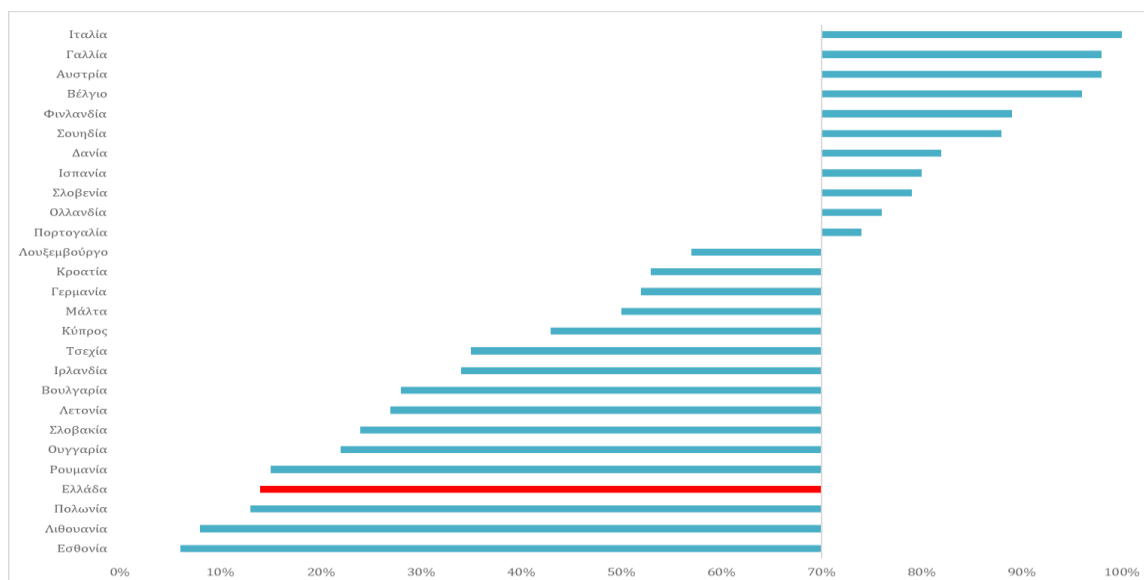
Σημείωση: Ο δείκτης εκφράζει τον κατώτατο μισθό ως ποσοστό του διάμεσου μισθού.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι, ως μέτρο εκτίμησης του μισθού αξιοπρεπούς διαβίωσης, ο δείκτης Kaitz έχει συγκεκριμένους περιορισμούς ειδικά στην περίπτωση όπου η μισθολογική ανισότητα είναι υψηλή. Για παράδειγμα, σε περιπτώσεις όπως της Πορτογαλίας ο δείκτης Kaitz βρίσκεται άνω του 60% του διάμεσου μισθού, ωστόσο δεν θεωρείται ότι εξασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης (European Commission, 2020). Στη σχετική επιστημονική συζήτηση, μια επιπλέον συνθήκη που θα μπορούσε να εξασφαλίσει τον όρο της αξιοπρεπούς διαβίωσης είναι ο κατώτατος μισθός να καλύπτει και το 50% του μέσου μισθού πλήρους απασχόλησης. Δηλαδή, δεδομένης της εξομάλυνσης του οικονομικού

κύκλου και της ανισότητας της κλίμακας των μισθών, η προσαρμογή του κατώτατου μισθού στο κατά προσέγγιση επίπεδο της αξιοπρεπούς διαβίωσης θα μπορούσε να γίνει βάσει μιας συνδυαστικής αξιολόγησης του 60% του διάμεσου μισθού και του 50% του μέσου μισθού πλήρους απασχόλησης.

Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού με βάση τα παραπάνω κριτήρια δεν θα επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σταθερότητας, ευημερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης αν δεν συνοδεύεται από σημαντική αύξηση του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει η προσαρμογή του κατώτατου μισθού στο επίπεδο της αξιοπρεπούς διαβίωσης να συνοδεύεται από μια αύξηση στο ποσοστό κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων στο επίπεδο του 70%. Η Ελλάδα έχει μια από τις χειρότερες επιδόσεις στην ΕΕ όσον αφορά το ποσοστό κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων (το τέταρτο μικρότερο) και απέχει από τον στόχο που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά περίπου 56 ποσοστιαίες μονάδες (Διάγραμμα 7). Επιπλέον, και σε αυτή την περίπτωση, φαίνεται ότι η ελληνική αγορά εργασίας έχει σημαντική απόκλιση από τις συνθήκες που επικρατούν στη βόρεια και στη δυτική Ευρώπη.

Διάγραμμα 7: Απόκλιση του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων από την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (κράτη-μέλη ΕΕ, 2019 ή πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος)

5. Μακροοικονομικές επιπτώσεις του κατώτατου μισθού και του ποσοστού κάλυψης των ΣΣΕ

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εμπειρική διερεύνηση της επίδρασης που θα έχει μια αύξηση του δείκτη Kaitz και του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας κατά δέκα ποσοστιαίες μονάδες στο πραγματικό ΑΕΠ, στην απασχόληση και στην παραγωγικότητα της εργασίας καθώς και στον αποπληθωριστή του ΑΕΠ. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει τις σχετικές εκτιμήσεις δύο σεναρίων.⁶ Στο πρώτο σενάριο ο κατώτατος μισθός αυξάνεται το γ' τρίμηνο του 2022 στα 751 ευρώ μηνιαίως και στο δεύτερο σενάριο το ποσοστό κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων αυξάνεται το γ' τρίμηνο του 2022 κατά δέκα ποσοστιαίες μονάδες.

Και στα δύο σενάρια το αποτέλεσμα είναι διατηρήσιμα θετικό σε όρους οικονομικής δραστηριότητας. Η αύξηση του κατώτατου μισθού αυξάνει το πραγματικό ΑΕΠ κατά επιπλέον 1% το 2022 και 1,07% το 2023. Ομοίως, η ενίσχυση του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συμβάσεων εργασίας κατά μόνο δέκα ποσοστιαίες μονάδες αυξάνει επιπλέον το πραγματικό ΑΕΠ 0,38% και 0,13% το 2022 και το 2023 αντίστοιχα. Θετική είναι και η επίδραση σε όρους απασχόλησης, ενώ θα ήταν ακόμη υψηλότερη εάν το ποσοστό κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων αυξανόταν στο ύψος που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επίσης, μια συνδυαστική αύξηση του κατώτατου μισθού και του ποσοστού κάλυψης θα προκαλούσε αξιολόγα μακροοικονομικά αποτελέσματα με περαιτέρω θετικές επιδράσεις στο δημοσιονομικό σύστημα και στην αγορά εργασίας.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι το θεσμικό και συμπεριφορικό οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα ανταποκρίνεται θετικά στην αύξηση των μισθών, καθώς ενισχύεται η ζήτηση με πολλαπλασιαστικά και επιταχυντικά αποτελέσματα. Παράλληλα, η επίδραση Webb (μισθός αποδοτικότητα) είναι αρκετά ισχυρή, καθώς μεταφράζεται σε αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Τέλος, οι πιέσεις του μισθού στον αποπληθωριστή ΑΕΠ είναι περιορισμένες, αφού στην περίπτωση του ποσοστού κάλυψης η επιπλέον αύξηση του αποπληθωριστή είναι σχεδόν μηδενική, ενώ η αύξηση του κατώτατου μισθού συμβάλλει μόλις κατά 0,76% στην αύξηση του αποπληθωριστή το 2023.

⁶ Οι εκτιμήσεις βασίζονται σε ένα μακροοικονομικό υπόδειγμα αποθεμάτων-ροών που εξετάζει τις επιδράσεις των θεσμών της αγοράς εργασίας στο μακροοικονομικό σύστημα στην Ελλάδα (βλ. Pierros 2021).

Πίνακας 1: Ποσοστιαία απόκριση μακροοικονομικών μεταβλητών σε μια αύξηση του δείκτη Kaitz και του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων

Αύξηση κατώτατου μισθού στα 751 ευρώ				
	ΑΕΠ	Απασχόληση	Παραγωγικότητα της εργασίας	Αποπληθωριστής ΑΕΠ
2022	1%	0,08%	0,35%	0,24%
2023	1,07%	0,20%	0,55%	0,76%
Αύξηση της κάλυψης των ΣΣΕ κατά 10%				
	ΑΕΠ	Απασχόληση	Παραγωγικότητα της εργασίας	Αποπληθωριστής ΑΕΠ
2022	0,38%	0,23%	0,33%	0,03%
2023	0,13%	0,15%	0,23%	0,03%

Πηγή: Εκτιμήσεις INE ΓΣΕΕ

Σημείωση: Τα αποτελέσματα επισημαίνουν πόσο θα μεταβληθούν τα βασικά μεγέθη σε σχέση με το βασικό σενάριο στο οποίο ο κατώτατος μισθός και το ποσοστό κάλυψης των ΣΣΕ παραμένουν αμετάβλητα.

Επιπρόσθετα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι μια κομβική επίδραση του κατώτατου μισθού είναι ότι περιορίζει τη μισθολογική ανισότητα στο σύνολό της αλλά και τη διασπορά μισθών στους κλάδους που προσφέρουν χαμηλόμισθες θέσεις απασχόλησης (OECD, 2019). Εξίσου θετική είναι η επίδραση στην ανισότητα φύλων, αφού σε χώρες όπως στην Ελλάδα μεγαλύτερος αριθμός γυναικών εργάζεται σε χαμηλόμισθες θέσεις απασχόλησης (INE ΓΣΕΕ, 2022). Αναφορικά με την ευρύτερη μισθολογική ανισότητα, η αύξηση του κατώτατου μισθού το 2019 φαίνεται να είχε θετική επίδραση στον περιορισμό της, αφού, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ETUI (2021), η βελτίωση του δείκτη Kaitz μείωσε τον δείκτη P90/P10 κατά 0,2 μονάδες. Μια περαιτέρω αύξηση του κατώτατου μισθού εκτιμάται ότι θα μειώσει ακόμα περισσότερο την εισοδηματική ανισότητα.

Θα πρέπει, όμως, να τονιστεί ότι η προώθηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, που στην Ελλάδα είναι κυρίως μη ηθελημένη από την πλευρά των μισθωτών (INE ΓΣΕΕ, 2021β) υποβαθμίζει το βιοτικό επίπεδο των μισθωτών και αποδυναμώνει τις θετικές επιδράσεις του κατώτατου μισθού στη μείωση της ανισότητας. Συνεπώς, παράλληλα με την αύξηση του κατώτατου μισθού και την ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων πρέπει να υπάρξουν παρεμβάσεις που να αποθαρρύνουν την ευέλικτη απασχόληση. Η αύξηση του κατώτατου μισθού σε συνδυασμό με την ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και τον περιορισμό των ευέλικτων μορφών απασχόλησης θα βελτιώσουν το επίπεδο διαβίωσης της πλειονότητας των χαμηλόμισθων και θα μειώσουν αισθητά τον αριθμό των ατόμων που διαβιούν σε συνθήκες υλικής στέρησης.

6. Η πρόταση του INE ΓΣΕΕ

Λαμβάνοντας υπόψη ότι:

1. το κύμα ακρίβειας έχει οδηγήσει και συνεχίζει να οδηγεί σε μια σωρευτική μείωση της αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού, και, συνεπώς, του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και των οικογενειών τους,
2. η Ελλάδα είναι το μόνο κράτος-μέλος της ΕΕ που έχει κατώτατο μισθό χαμηλότερο από το επίπεδο του 2009 και δεν έγινε καμία αύξηση την περίοδο 2020-2021,
3. ο κατώτατος μισθός βρίσκεται χαμηλότερα από το κατώφλι της σχετικής φτώχειας,
4. σχεδόν οι μισοί εργαζόμενοι που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό ζουν σε συνθήκες υλικής στέρησης,
5. το ποσοστό κάλυψης συλλογικών διαπραγματεύσεων είναι χαμηλότερο κατά 56 ποσοστιαίες μονάδες από την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, και
6. οι θεσμοί προστασίας της ελληνικής αγοράς εργασίας αποκλίνουν σημαντικά από τα ισχύοντα στα αναπτυγμένα κράτη-μέλη της ΕΕ,

η πρόταση του INE ΓΣΕΕ είναι η εξής:

1. Επαναφορά του καθορισμού του κατώτατου μισθού στον θεσμό της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας, καθώς ο ρόλος και η λειτουργία της ως ελάχιστου γενικού ορίου προστασίας με καθολική εφαρμογή σε όλους τους εργαζομένους στο πλαίσιο διαβούλευσης μεταξύ των κοινωνικών εταίρων είναι κρίσιμης σημασίας για την αποδοχή του τελικού προσδιορισμού του ύψους του, την ενίσχυση της κοινωνικής και εργασιακής ειρήνης, και τελικά τη συμμόρφωση, που θα επιτρέψει την αύξηση της αποτελεσματικότητας των θετικών του επιδράσεων στην οικονομία, την κοινωνία και τη δημοκρατία.
2. Άμεση αύξηση του κατώτατου μισθού στα 751 ευρώ ανά μήνα.
3. Στη συνέχεια αύξηση του κατώτατου μισθού έως ότου καταστεί ίσος με το 60% του διάμεσου μισθού πλήρους απασχόλησης. Η προσαρμογή του κατώτατου μισθού στο επίπεδο της αξιοπρεπούς διαβίωσης θα μπορούσε να γίνει και βάσει μιας συνδυαστικής μεταβολής με το 50% του μέσου μισθού πλήρους απασχόλησης, ως αποτέλεσμα ενός συμφωνημένου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων χρονοδιαγράμματος.

4. Άμεση λήψη θεσμικών μέτρων που θα αποθαρρύνουν τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης.
5. Σημαντική αύξηση του ποσοστού κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας με στόχο το 70% των μισθωτών και θωράκισή τους με παράταση της ισχύος όλων των όρων των συλλογικών συμβάσεων εργασίας μέχρι την ολοκλήρωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και την υπογραφή νέων.
6. Στόχευση και εντατικοποίηση των ελέγχων της Επιθεώρησης Εργασίας ώστε να περιοριστούν φαινόμενα παράνομων πρακτικών, μη συμμόρφωσης των εργοδοτών και εργοδοτικής παραβατικότητας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αργείτης, Γ., Κορατζάνης, Ν., Παϊταρίδης, Δ., Πασσάς, Κ. και Πιέρρος, Χ. (2018). *Η (αυτ)απάτη των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας*, Αθήνα: Παπαζήσης.

INE ΓΣΕΕ (2021α). *Η πρόταση του INE ΓΣΕΕ για τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα το 2021*, Αθήνα.

INE ΓΣΕΕ (2021β). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*. Ενδιάμεση έκθεση, Αθήνα, Νοέμβριος.

INE ΓΣΕΕ (2022). *Ακρίβεια, αγοραστική δύναμη και αγορά εργασίας*, Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων 12, Αθήνα, Ιανουάριος.

Παϊταρίδης, Δ. (2020). *Αναδιαρθρώσεις των ελληνικών εξαγωγών και ανταγωνιστικότητα την περίοδο της κρίσης*, Μελέτη 57, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Πιέρρος, Χ. (2020) *Δημιούργησαν τα Προγράμματα Οικονομικής Προσαρμογής συνθήκες βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης; Μια συγκριτική ανάλυση*, Μελέτη 56, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

ETUI (2021). *Benchmarking Working Europe 2021. Unequal Europe*, Annual Report, Brussels.

European Commission (2020). “Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on adequate minimum wages in the European Union”, COM/2020/682 final, Brussels.

Fabo, B. and Guzi, M. (2019). “The cost of living in the EU: How much do you need?”, ETUI Policy Brief 4/2019, Brussels.

Grimshaw, D., and Rubery, J. (2013). “The distributive function of a minimum wage: First- and second order pay equity effects”, in Grimshaw, D. (ed.), *Minimum wages, pay equity and comparative industrial relations*, New York: Routledge.

ILO (2020). *Global Wage Report 2020-2021. Wages and Minimum Wages in the Time of Covid-19*, International Labour Office, Geneva.

OECD (2019). *Negotiating our way up. Collective bargaining in a changing world of work*, OECD Publishing, Paris.

Pierros, C. (2021). “Assessing the internal devaluation policy implemented in Greece in an empirical stock-flow consistent model”, *Metroeconomica*, 72 (4), pp. 905-943.

Schulten, T. and Muller, T. (2019). “What’s in a name? From a minimum wage to living wage in Europe”, *Transfer*, 25 (3), pp. 267-284.

Schulten, T. and Müller, T. (2021). “A paradigm shift towards Social Europe? The proposed Directive on adequate minimum wages in the European Union”, *Italian Labour Law*, 14 (1), pp. 1-19.

Storm, S., and Naastepad, C. W. (2015). “Europe’s Hunger Games: income distribution, cost competitiveness and crisis”, *Cambridge Journal of Economics*, 39 (3), pp. 959-986.

Vacas-Soriano, C. (2021). “Minimum wage – Yet another gender divide?”, *Eurofound Article* EF21084, Dublin, October.

Vacas-Soriano, C. and Kostolny, J. (2022). “Minimum wages in 2022: Bigger hikes this time around”, *Eurofound Article* EF22041, Dublin, January.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Εμμ. Μπενάκη 71Α

10681, Αθήνα

Τηλ. 210 8202257

E-mail: info@inegsee.gr

www.inegsee.gr

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή
μετάφραση όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη.
Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.

Copyright ©INE ΓΣΕΕ

www.inegsee.gr